

Saara Karttunen
Erityisasiantuntija

VN/ 33074/2023

Perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta (HE 173/2024 vp)

Tausta

Alkoholilain tarkoituksena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa alkoholin käyttäjilleen, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi. Alkoholilaki uudistettiin edellisen kerran vuonna 2017. Laki tuli nyky muodossaan voimaan vuonna 2018.

Valmisteltu esitys on osa hallitusohjelman toimeenpanoa. Hallitusohjelman mukaisesti hallitus uudistaa alkoholipolitiikkaa vastuullisesti eurooppalaiseen suuntaan ja jatkaa vuonna 2018 tehtyä alkoholilain kokonaisuudistusta. Hallituksen tavoitteena on reilun ja avoimen kilpailun edistäminen. Hallitusohjelmassa on sovittu useista alkoholikauppaa koskevista markkinoiden avaamiseen ja kilpailun lisäämiseen liittyvistä lainsäädäntömuutoksista.

Esityksen tarkoituksena on mahdollistaa alkoholijuomien toimitus kotimaan vähittäismyyntistä ja alkoholiyhtiöstä tilaajalle tai muulle vastaanottajalle. Maan sisäisessä toimitusmyynnissä noudatetaan käsityöläispanimo-, pienpanimo- ja tilaviinipoikkeukset huomioiden voimassa olevia kotimaan vähittäismyyntin vahvuusrajoja. Tällä hetkellä yli 2,8 prosenttisia alkoholijuomia on mahdollista ostaa vain vähittäismyyntiluvan saaneissa myyntipaikoissa tai alkoholiyhtiön tiloissa.

Keskeisimmät ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi alkoholilakia siten, että siinä mahdollistettaisiin alkoholijuomien toimitus kotimaan vähittäismyyntistä ja alkoholiyhtiöstä suoraan asiakkaalle. Tämä toteutettaisiin ottamalla alkoholilakiin vähittäismyyntiluvan ja anniskeluluvan lisäksi käyttöön uusi alkoholijuomien toimituslupa. Laissa säädettäisiin, että alkoholijuomien toimitus olisi sallittua vain, jos alkoholijuoma olisi ostettu ja noudettu kotimaan vähittäismyyntistä tai alkoholiyhtiöstä. Alkoholijuoman toimittaja saisi luovuttaa ostajalle tai muulle vastaanottajalle vain sellaisia alkoholijuomia, joita toimitukseen luovuttaneella vähittäismyyntiluvanhaltijalla ja alkoholiyhtiöllä olisi vähittäismyyntiluvan tai lain nojalla oikeus myydä.

Laissa säädettäisiin lisäksi alkoholijuomien toimitusluvan edellytyksistä ja lupaehdoista. Alkoholijuomien luovuttaminen olisi sallittua vain kello 9 ja 21 välillä. Alkoholiyhtiöstä hankitun alkoholijuoman luovuttaminen olisi kuitenkin sallittu vain alkoholiyhtiön vähittäismyyntiaikojen mukaisesti. Alkoholijuoman toimituksen ostaja olisi velvollinen todistamaan ikänsä ennen alkoholijuoman ostamista. Jos alkoholijuoman osto tapahtuisi etäyhteyden välityksellä, olisi alkoholijuoman ostaja velvollinen todistamaan ikänsä vahvan sähköisen tunnistamisen avulla. Lisäksi alkoholijuomien luovuttamisen yhteydessä tulisi joka kerta todennettavasti tarkastaa vastaanottajan ikä. Alkoholijuomia ei saisi luovuttaa, jos vastaanottaja kieltäytyisi todistamasta ikäänsä.

Alkoholilaissa säädetyt vähittäismyynti- ja anniskelukiellot ulotettaisiin koskemaan myös alkoholijuomien toimitusta. Lisäksi alkoholilakiin lisättäisiin erikseen sääntelyä alkoholijuomien toimituskielloista. Alkoholijuomia ei saisi toimittaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluysikköön, varhaiskasvatukseen

Saara Karttunen
Erityisasiantuntija

VN/ 33074/2023

järjestämispaikkaan, esi- tai perusopetuksen järjestämispaikkaan eikä pääosin lasten ja nuorten kokoontumiseen liittyvän toiminnan järjestämispaikkaan. Alkoholijuomaa ei myöskään saa toimittaa alkoholilain 85 §:ssä tarkoitettuun paikkaan, eli ravitsemisliikkeeseen tai muuhun paikkaan, jossa on tarjolla ruokaa tai virvokkeita, kokoontumislaissa tarkoitettuun yleisötalaisuuteen tai yleiselle paikalle, jossa poliisi on yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi kieltänyt alkoholijuomien nauttimisen. Alkoholijuomia ei myöskään saisi toimittaa tilaan tai paikkaan, joka on hyväksytty anniskelualueeksi.

Alkoholijuomien toimitusluvanhaltijan olisi huolehdittava sen lukuun toimivien alkoholijuomien toimittajien riittävästä osaamisesta. Kaikilla alkoholijuomien toimittajilla tulisi olla alkoholilain toimitusta koskevan sääntelyn ja toimitusta koskevien toimintaohjeiden tuntemista osoittava Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston hyväksymän mallin mukainen todistus (*toimituspassi*). Aluehallintovirasto perisi valvonnasta aiheutuvien kustannusten kattamiseksi toimitusluvan haltijalta vuotuisen valvontamaksun.

Alkoholilaissa rangaistavaksi säädettyjen alkoholirikkomusten alaa laajennettaisiin koskemaan myös alkoholijuomien toimittamisen yhteydessä tapahtuvaa alkoholijuomien luovutusta, mikäli tilanteessa rikottaisiin laissa säädettyä toimituskieltoa kyseisestä pykälästä tarkemmin ilmenevällä tavalla. Alkoholijuomien toimittaja syylistyisi alkoholirikkomukseen, mikäli hän luovuttaisi tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta alkoholijuomia esimerkiksi alaikäiselle tai vahvasti päihtyneelle henkilölle.

Alkoholilaissa säädetyn seuraamusmaksun ylärajaa nostettaisiin 20 000 euroon. Luvan peruuttamisen edellytyksiä osittain lievennettäisiin nykyisestä, jotta sääntely tukisi paremmin vaikuttavaa viranomaisvalvontaa. Lakiin lisättäisiin selvyyden vuoksi uusi pykälä koskien luvan lopettamista.

Lisäksi laissa säädetäisiin valvontaviranomaisten oikeudesta saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä tietoja sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 46 §:ssä tarkoitettu sakkorekisteristä. Tiedonsaantioikeus rajoittuisi tietoihin, jotka olisivat välttämättömiä luvanhakijan tai -haltijan yleisten luvan edellytysten selvittämistä varten tai seuraamusmaksutilanteissa kaksoisrangaistavuuden kiellon selvittämiseksi.

Pääasialliset vaikutukset

Alkoholijuomien valmistus, myynti ja markkinointi tuottavat yhteiskunnalle yli miljardin verotuloja, erilaisille yrityksille miljardien elinkeinotuloja ja alkoholin valmistukseen, myyntiin ja markkinointiin osallistuville ihmisille työtuloja. Toisaalta alkoholinkäyttö aiheuttaa yhteiskunnalle, yrityksille ja yksilöille miljardien eurojen välittömiä ja välillisiä kustannuksia.

Siitä, vaikuttaako alkoholijuomien toimitus alkoholinkulutuksen kokonaismäärään yksilö- tai yhteiskuntatasolla, ei ole suoraa tutkimustietoa. Verkkokaupassa kuluttajilla voi olla taipumus käyttää alkoholiin enemmän rahaa kerralla kuin myymälässä asioidessa, ja suuremmat alkoholimäärät kotona voivat lisätä kulutusta. Lisäksi tiedetään, että alkoholijuomien hinta vaikuttaa kulutukseen ja alkoholin toimitus voi vähentää alkoholin hankintaan liittyvää vaivaa muun muassa säästetyn ajan muodossa. Alkoholijuomien hankintaan liittyvän vaivan voidaan taas nähdä olevan osa juoman kokonaiskustannuksesta kuluttajalle¹. Tilaamisen helppous voisi siis lisätä joidenkin kuluttajien alkoholijuomien kulutusta. Jatkossakin valtaosa kulutetusta alkoholista ostettaisiin todennäköisesti asioimalla fyysisissä myyntipisteissä ja toimituksella ostetun alkoholin osuus olisi todennäköisesti suhteellisen pieni. Näin lakiesitys vaikuttaisi todennäköisesti suhteelliseen pieneen osaan alkoholin kokonaiskulutuksesta ja siksi esityksen vaikutus alkoholin kokonaiskulutukseen yhteiskuntatasolla

¹ Stockwell T, Gruenewald PJ. (2004) Controls on the physical availability of alcohol, The essential handbook of treatment and prevention of alcohol problems. West Sussex: John Wiley & Sons, 213–33.

Saara Karttunen
Erityisasiantuntija

VN/ 33074/2023

arvioidaan olevan suhteellisen vähäinen. Tähän arvioon sisältyy kuitenkin merkittävää epävarmuutta. Yksilötasolla alkoholijuomien toimitus ja erityisesti pikatoimitukset voivat vaikuttaa erityisesti alkoholin riski- ja humalakäyttöön ja siten alkoholihaittoihin.

Esityksellä olisi tavoiteltuja positiivisia taloudellisia vaikutuksia, sillä se edistäisi kuluttajien kulutusmahdollisuuksia sekä alkoholijuomia markkinoilla myyvien toimijoiden liiketoimintamahdollisuuksia mahdollistamalla alkoholijuomien toimituksen. Vaikka esitys samalla lisäisi myös yritysten sääntelytaakkaa, olisi esitys kokonaisuudessaan yritystoimintaa edistävä. Samalla esityksellä voisi olla alkoholihaittoja ja niistä erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollolle sekä järjestyksenpidolle aiheutuvaa kuormitusta kasvattava vaikutus. Näiden haittojen merkittävyys vaihtelee kuitenkin sen mukaan, tarkastellaanko niitä yksilö-, yhteisö- vai yhteiskuntatasolla. Yhteiskuntatasolla lakiesityksen vaikutukset alkoholihaittoihin olisivat todennäköisesti melko vähäisiä, mutta joidenkin yksilöiden tai yhteisöjen kohdalla lakiesityksen vaikutukset voivat olla merkittäviä. Alkoholijuoman toimituksen yhteydestä alkoholihaittoihin ei ole kuitenkaan olemassa suoraa tutkimustietoa, jonka avulla voisi muodostaa tarkkoja arvioita esityksen yhteydestä alkoholihaittoihin.

Koska esityksen taloudellisiin hyötyihin sekä haittoihin liittyy merkittävää epävarmuutta, on hyvin vaikea esittää arvioita esityksen taloudellisten hyötyjen ja esityksestä aiheutuvien haittojen välillä. Esityksellä on lisäksi hyötyjä sekä haittoja, joiden keskinäinen vertailu on hyvin vaikeaa niiden erilaisen laadun vuoksi. Esimerkiksi kuluttajalle esitys yhdistettynä alkoholin verkkokauppaan mahdollistaisi helpomman alkoholituotteiden hinnan vertailun ja vähentäisi tarvetta matkustaa erikseen kauppaan alkoholijuoman hankkimiseksi. Yrityksille alkoholijuoman toimittamiseen liittyvästä palvelusta ja alkoholijuoman myynnistä taas kertyisi tuloja. Sosiaali- ja terveydenhuollolle sekä järjestyksenpidolle voisi aiheutua esityksestä kustannuksia, mikäli esitys lisäisi alkoholihaittoja tai alkoholista aiheutuvia järjestyshäiriöitä.

Ehdotetun muutoksen suhde perustuslakiin

Yleistä

Ehdotettavat muutokset kytkeytyvät perustuslain 19 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan julkisen vallan on, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, edistettävä väestön terveyttä. Velvoite väestön terveyden edistämiseen viittaa säännöksen perustelujen mukaan yhtäältä sosiaali- ja terveydenhuollon ehkäisevään toimintaan ja toisaalta yhteiskunnan olosuhteiden kehittämiseen julkisen vallan eri toimintaloikoilla yleisesti väestön terveyttä edistävään suuntaan. Ehdotettavalla sääntelyllä on liityntä myös perustuslain 19 §:n 3 momentin jälkimmäisessä virkkeessä mainittuun julkisen vallan velvollisuuteen tukea perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Lisäksi esitystä on tarpeen tarkastella suhteessa perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädettyyn yksityiselämän – erityisesti henkilötietojen – suojaan sekä perustuslain 18 §:n 1 momentissa säädettyyn oikeuteen työhön ja elinkeinonvapauteen. Ehdotettavia muutoksia tulee tarkastella myös suhteessa perustuslain 22 §:ssä säädettyyn julkisen vallan velvollisuuteen turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen, 6 §:ssä säädettyyn yhdenvertaisuuteen ja 8 §:ssä säädettyyn rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen.

Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja

Lakiehdotus on merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Ehdotettu sääntely on merkityksellistä myös EU:n perusoikeuskirjan kannalta. EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvataan yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa jokaisen oikeus henkilötietojensa suojaan.

Lakiehdotuksen mukaan alkoholijuoman ostajan tulee juomaa verkkokaupasta tilatessaan todistaa ikänsä vahvan sähköisen tunnistautumisen avulla. Tämä tarkoittaa, että myyjän tulee varmistaa sähköisen

Saara Karttunen
Erityisasiantuntija

VN/ 33074/2023

tunnistautumisen avulla ostajan henkilötunnus, jotta myyjä voi varmistua siitä, että hän voi alkoholilain mukaan myydä alkoholijuoman ko. henkilölle. Alkoholilain mukaan alkoholijuomien myyminen ja muutoin luovuttaminen alle 18-vuotiaalle on kielletty ja väkevän alkoholijuoman myyminen tai muutoin luovuttaminen alle 20-vuotiaalle on kielletty. Rangaistus alkoholirikoksesta säädetään rikoslain 50 a luvun 1–3 §:ssä ja sen mukaan esimerkiksi alkoholijuoman myyminen ja luovuttaminen alaikäiselle on säädetty rangaistavaksi sakon tai vankeuden uhalla. Näin ollen, alkoholijuoman oston tapahtuessa verkon välityksellä on perusteltua, että alkoholijuoman myyjällä on myös tällöin velvollisuus varmistua ostajan iästä – ja toisaalta laissa säädetty oikeus käsitellä tähän tarvittavaa henkilötietoa, eli henkilötunnusta.

Lakiehdotuksessa säädettäisiin lisäksi alkoholijuoman kuljettajan, eli alkoholijuoman luovuttajan, velvollisuudesta tarkastaa todennettavasti alkoholijuoman vastaanottajan ikä ennen kuin hän luovuttaa alkoholijuoman henkilölle. Tämä ei poikkea siitä, miten alkoholin vähittäismyynnissä tai anniskelussakin toimitaan ja ehdotus noudattaa tältä osin alkoholilain systematiikkaa. Sääntelyllä pyritään osaltaan varmistamaan tehokas alkoholijuomien ikärajavaivonta ja siten myös suojaamaan lapsia ja nuoria alkoholin haitallisilta vaikutuksilta.

Lakiehdotuksen mukaan lain 63 §:ään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka mukaan viranomaisella olisi oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä tietoja sakon täytäntöönpanosta annetun lain 46 §:ssä tarkoitetusta sakkorekisteristä

Nyt ehdotetussa muutoksessa valvontaviranomaisen oikeus saada tietoja sakkorekisteristä rajoittuisi niihin tietoihin, jotka olisivat välttämättömiä joko alkoholilaissa säädettyjen luvansaannin edellytysten arvioimiseksi taikka arvioitaessa sitä, ettei rekisteröidylle aseteta seuraamusmaksua tilanteessa, jossa hänelle olisi jo samasta teosta aiheutunut sakkorangaistus. Sääntelyllä suojattaisiin näin ollen yhtäältä yhteiskunnallisia intressejä siten, ettei alkoholilaissa tarkoitettuja lupia myönnettäisi sellaiseen toimintaan, joka ei täyttäisi laissa säädettyjä vaatimuksia ja toisaalta sääntelyllä suojattaisiin myös rekisteröityä itseään siten, ettei häneen kohdistuisi samasta teosta kaksinkertaista rangaistusta. Valvontaviranomainen ei voi tallentaa sakkorekisteristä saamiaan tietoja alkoholielinkeinorekisteriin. Näin ollen valvontaviranomainen ei säilyttäisi itsellään sakkorekisterin tietoja pidempään, kuin luvan saannin edellytysten arvioimiseksi tai kaksoisrangaistavuuden kiellon selvittämiseksi olisi välttämätöntä.

Tiedonsaantioikeus olisi tarkkarajaisesti rajoitettu vain niihin tietoihin, jotka olisivat valvontaviranomaiselle välttämättömiä luvanhakijan tai -haltijan yleisten luvan edellytysten selvittämistä varten tai seuraamusmaksutilanteissa kaksoisrangaistavuuden kiellon selvittämiseksi. Voimassa olevan alkoholilain 13 §:n mukaan luvan saannin yleisenä edellytyksenä on, että hakija tunnetaan luotettavaksi ja hän on henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan tehtävään sopiva, ja että mahdollisesti hakijana tai luvanhaltijana olevan oikeushenkilön hallintoelimiin kuuluvat henkilöt ja toimitusjohtaja sekä avoimessa yhtiössä yhtiömiehet ja kommandiittiyhtiössä vastuunalaiset yhtiömiehet täyttävät myös tämän edellytyksen. Alkoholilaissa tarkoitettu lupa- ja valvontaviranomainen ei myöskään voisi luovuttaa sakkorekisteristä saamiaan tietoja muille.

Oikeus työhön ja elinkeinovapaus

Alkoholijuomien toimituslupa olisi uusi lupamuoto ja muodostaisi siten uuden poikkeuksen pääsääntönä olevaan elinkeinovapauteen. Vaikka perustuslakivaliokunta on käytännössään pitänyt elinkeinovapautta pääsääntönä, se on pitänyt alkoholiin liittyvän elinkeinonharjoittamisen eri muotojen luvanvaraistamista hyväksyttävänä muun muassa alkoholin käyttöön liittyvien terveyshaittojen pienentämiseksi ja sen käytöstä aiheutuvien sosiaalisten haittojen vähentämiseksi.

Alkoholijuomien toimitustoiminnan harjoittaminen olisi vähittäismyyntiä ja anniskelua vastaavalla tavalla luvanvaraista. Kyse on elinkeinovapauden näkökulmasta sellaisesta erityislaatuudesta taloudellisesta

Saara Karttunen
Erityisasiantuntija

VN/ 33074/2023

toiminnasta, jonka luvanvaraistamista on pidettävä hyväksyttävänä väestön terveyden turvaamiseksi ja sosiaalisten haittojen vähentämiseksi. Esityksen mukaan lupaviranomainen voisi peruuttaa alkoholilain mukaisen luvan määrääjäksi tai pysyvästi, jos luvanhaltija lupaviranomaisen huomautuksesta tai seuraamusmaksusta huolimatta jatkaa velvollisuuksiensa rikkomista tai laiminlyöntiä. Pysyvästi lupa voitaisiin peruuttaa, jos velvollisuuksien rikkominen on jatkunut seuraamusmaksun jälkeen ja lain rikkominen olisi tahallista ja kokonaisuutena arvostellen törkeää. Lupa voitaisiin peruuttaa ilman huomautusta tai seuraamusmaksua vain poikkeuksellisissa tilanteissa. Lupa tulisi peruuttaa myös, jos luvan saamisen edellytykset eivät olisi enää voimassa. Ehdotetussa säännöksessä on pidetty lähtökohtana perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössään edellyttämiä vaatimuksia. Alkoholilain säännösten valvonta perustuu kattavaan lupajärjestelmään. Käytännössä lupajärjestelmällä varmistetaan, että alkoholielinkeinossa toimivat elinkeinonharjoittajat kykenevät vastaamaan velvoitteistaan, heidät tavoitetaan valvonnalla ja lain vastaiseen toimintaan voidaan tehokkaasti puuttua.

Suhteessa voimassa olevaan alkoholilainsäädäntöön ehdotettu muutos pääosin kuitenkin siis vähentäisi alkoholielinkeinoon liittyviä rajoituksia, sillä jatkossa alkoholijuomien toimittaminen vastaanottajalle olisi mahdollista, eikä alkoholijuomaa olisi enää välttämätöntä noutaa vähittäismyyntipaikasta tai alkoholiyhtiöstä. Tämä turvaisi osaltaan elinkeinonvapautta ja oikeutta työhön oikeasuhtaisella ja alkoholilain tarkoitusta ja tavoitetta toteuttavalla tavalla.

Yhdenvertaisuus

Lakiehdotus koskettaa myös perustuslain 6 §:ssä säädettyä yhdenvertaisuutta. Nyt ehdotettu muutos koskee lähtökohtaisesti oikeushenkilöitä ja niiden asemaa. Muutoksella voi olla välillisiä vaikutuksia niiden luonnollisten henkilöiden oikeusasemaan, joiden elinkeinotoiminta perustuu alkoholijuomien vähittäismyyntiin.

Ehdotuksen mukaan alkoholijuomien toimitus toimitusluvalla olisi mahdollista vähittäismyyntiluvan sallimien vahvuusrajojen puitteissa. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että myös kotimaisten käsityöläispanimoiden, pienpanimoiden ja tilaviinien valmistajilla olisi mahdollisuus myydä tuotteitaan toimituksella niiden vähittäismyyntin vahvuusrajojen puitteissa. Tämä asettaisi alkoholin vähittäismyyjät osin eriarvoiseen asemaan, sillä tilaviinien ja käsityöläisolutuiden valmistajien vähittäismyyntin vahvuusrajat ovat suuremmat kuin muiden vähittäismyyjien.

Tilaviinien ja käsityöläisolutuiden valmistajien alkoholijuomien valmistusta on kuitenkin rajoitettu määrällisesti siten, että tilaviinin valmistaja saa tuottaa kalenterivuoden aikana alkoholijuomia enintään 100 000 litraa ja käsityöläisolutu valmistaja saa tuottaa ko. alkoholijuomia kalenterivuoden aikana enintään 500 000 litraa. Lisäksi tilaviinien ja käsityöläisolutuiden valmistajat valmistavat itse vähittäismyyntiluvanalaiset alkoholijuomat alkoholijuomien valmistusluvalla. Tilaviinien ja käsityöläisolutuiden valmistajien oikeus toimittaa valmistamiaan alkoholijuomia niiden vähittäismyyntin vahvuusrajojen mukaisesti on perusteltua, sillä sääntelyllä tuettaisiin kotimaista käsityöläisvalmistusta ja pyrittäisiin säilyttämään ko. elinkeinon vetovoima myös tulevaisuudessa. Toisaalta muutos asettaisi kansalliset tilaviinien ja käsityöläisolutuiden valmistajat yhdenvertaisempaan asemaan suhteessa ulkomaisiin alkoholijuomien valmistajiin ja –myyjiin, sillä aiemmin kansalliset tilaviinien ja käsityöläisolutuiden valmistajat ovat voineet myydä tuotteitaan ainoastaan suoraan valmistuspaikalta ja toisaalta kuluttajilla on tietyin edellytyksin ollut mahdollista saada ulkomaisia tilaviinejä ja käsityöläisolutuita kotiin toimitettuna.

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate

Perustuslain 8 § sisältää rikosoikeudellisen legaliteettivaatimuksen tärkeimmät ainesosat.

Lakiehdotuksessa ehdotetaan alkoholirikkomusta koskevan lain 90 §:n 5 momentin 1 kohtaa muutettavaksi siten, että alkoholirikkomuksesta tuomittaisiin myös alkoholijuoman toimittaja, jos hän tahallaan tai

Saara Karttunen
Erityisasiantuntija

VN/ 33074/2023

törkeästä huolimattomuudesta rikkoisi 37 §:n 1–3 momentissa säädettyä toimituskieltoa. Näin ollen, mikäli alkoholijuomien toimittaja luovuttaisi alkoholijuoman esimerkiksi alaikäiselle tai vahvasti päihtyneelle henkilölle, olisi tämä rangaistava teko ehdotettavassa 90 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Voimassa olevassa pykälässä alkoholijuoman myyminen tai muu luovuttaminen vähittäismyynnissä ja anniskelussa esimerkiksi alaikäiselle tai vahvasti päihtyneelle on jo kriminalisoitu, joten kriminalisoinnin ulottaminen myös toimitustoiminnassa tapahtuvaan alkoholijuoman luovuttamiseen olisi perusteltua ja oikeasuhtaista.

Alkoholilain 90 § on aiemmin säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Nyt pykälään ei tehtäisi muita sisällöllisiä muutoksia, kuin lisättäisiin myös alkoholijuoman toimittaminen rikkomussääntelyn piiriin. Rangaistussäännöksen sanamuodon perusteella olisi edelleen ennakoitavissa, minkälainen alkoholilain vastainen toiminta tai laiminlyönti olisi kyseisen säännöksen nojalla rangaistavaa.

Oikeus sosiaaliturvaan

Perustuslain 19.3 §:n mukaisesti julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on lisäksi tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Esityksellä voisi olla vähäinen alkoholihaittoja ja niistä aiheutuvia kustannuksia kasvattava vaikutus. Esitys voi joltain osin lisätä alkoholijuomien saatavuutta, kun jatkossa alkoholijuomia voisi tilata esimerkiksi suoraan kotiin. Yhteiskuntatasolla lakiesityksen vaikutukset olisivat todennäköisesti melko vähäisiä, mutta joidenkin yksilöiden tai yhteisöjen kohdalla lakiesityksen vaikutukset voivat olla merkittäviä.

Tutkimuskirjallisuuden perusteella on havaittavissa, että alkoholin verkko-ostoksia sekä toimituksia hyödyntävät keskimääräistä enemmän juuri alkoholin riskikäyttäjät. Lakiesityksellä voi siis olla negatiivisia vaikutuksia alkoholiin liittyviin sosiaalisiin ja terveydellisiin ongelmiin erityisesti niiden henkilöiden kohdalla, jotka käyttävät jo entuudestaan alkoholia paljon.

Nyt ehdotettavaan alkoholilain muutokseen sisältyy toimitusaikarajaus, jolla voitaisiin ehkäistä erityisesti illalla tapahtuvaa alkoholijuomien impulsiivista tilaamista ja osin myös alkoholijuomien pikatilauksia. Tällä tavoin on pyritty varmistamaan, ettei alkoholijuomien toimitusaika mahdollista alkoholijuomien hankkimista vähittäismyyntiaikojen ulkopuolella ja siten sääntelyllä on pyritty minimoimaan ehdotettavasta muutoksesta mahdollisesti aiheutuvia haitallisia sosiaali- ja terveysvaikutuksia.

Lakiesityksen sosiaaliset ja terveydelliset riskit liittyvät erityisesti juomistilanteiden pitkittymiseen sekä kerralla juotujen annosten kasvuun. Kyseisten riskien voidaan arvioida korostuvan erityisesti alkoholia jo entuudestaan paljon käyttävien yksilöiden kohdalla. Riskien realisoitumiseen vaikuttaa olennaisesti, kuinka hyvin alkoholijuomaa toimittaessa noudatetaan esityksen luovuttamiskieltoa päihtyneille henkilöille. Sääntelyllä on kuitenkin pyritty varmistamaan, että myöskään alkoholijuomien toimitusten yhteydessä ei alkoholijuomia voida luovuttaa alkoholilaissa säädettyjen luovutuskieltojen vastaisesti. Tämä tarkoittaa, että alkoholia ei saisi myöskään toimituksissa luovuttaa päihtyneelle henkilölle. Toimituskiellon rikkomisesta voisi seurata alkoholijuoman luovuttaneelle alkoholijuoman toimittajalle rikosoikeudellinen seuraamus sekä toimitusluvanhaltijalle myös hallinnollisia seuraamuksia, mikä osaltaan vahvistaa sääntelyn vaikuttavuutta ja tehokkuutta ja toteuttaa perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaista julkisen vallan velvollisuutta edistää väestön terveyttä.

Lasten ja nuorten asema

Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 60/1991) 3 artiklan mukaan muun muassa lainsäädäntötoiminnassa on otettava huomioon lapsen etu niissä asioissa, jotka koskevat lapsia. EU:n perusoikeuskirjan 24 artiklassa säädetyn mukaisesti lapsella on oikeus hänen hyvinvoinnilleen välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon. Saman artiklan mukaisesti kaikissa lasta koskevissa viranomaisten tai yksityisten laitosten toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Saara Karttunen
Erityisasiantuntija

VN/ 33074/2023

Suomessa on tällä hetkellä arviolta 65-70 000 lasta (noin 6 % alaikäisistä), joiden toisella tai molemmilla vanhemmilla on päihdeongelma. Alkoholista aiheutuvat negatiiviset vaikutukset lapsiin ja nuoriin eivät kuitenkaan liity ainoastaan vakavasti päihderiippuvaisten vanhempien tilanteeseen. Monissa perheissä alkoholin riskikäyttö on yleistä. Lapsiperheissä, joissa toisella tai molemmalla vanhemmalla on alkoholiongelma tai alkoholin riskikäyttöä, voi lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu nyt ehdotetun muutoksen johdosta entisestään heikentyä.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan² todennut, että hallituksen tulee huolehtia siitä, ettei toteutettavat muutokset vaikuta kohtuuttomasti perheiden mahdollisuuksiin turvata lapsen hyvinvointi. Nyt ehdotettu muutos voisi joltain osin lisätä alkoholijuomien saatavuutta siten, että alkoholijuomia voisi tilata esimerkiksi suoraan kotiosoitteeseen, eikä alkoholijuomaa olisi näin ollen välttämätöntä enää itse noutaa vähittäismyyntipaikasta taikka alkoholiyhtiöstä. Toisaalta esitys ei mahdollistaisi alkoholijuomien toimittamista ajankohtina, jolloin myöskään alkoholijuomien ostaminen vähittäismyyntistä tai alkoholiyhtiöstä ei olisi sallittua. Tämä rajaisi osaltaan heräteostosten ja kotiin tilaamisen mahdollisuuden niihin kellonaikoihin, jolloin juoma olisi muutoinkin hankittavissa noutamalla se vähittäismyyntistä tai alkoholiyhtiöstä. Samoin alkoholijuomien toimituksessa pätisivät samat alkoholijuomien toimituskiellot kuin vähittäismyyntissäkin. Näin ollen alkoholijuoman toimittaja ei saisi luovuttaa juomaa alkoholijuomien myyntiaikojen ulkopuolella, eikä juomaa saisi myöskään luovuttaa esimerkiksi selvästi päihtyneelle henkilölle. Edellä kuvatuin perustein nyt ehdotettua muutosta ei voida pitää olennaisena heikennyksenä lasten ja nuorten tai lapsiperheiden asemaan.

Hallitus on lisäksi sitoutunut edistämään muun muassa mielenterveys- ja päihdeongelmiin liittyvien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saatavuutta ja vaikuttavuutta. Edellä mainituissa palveluissa kiinnitetään erityistä huomiota ehkäisevään mielenterveys- ja päihdetyöhön lasten ja nuorten toiminnassa. Hallitusohjelman mukaisesti myös päihdetyötä kehitetään muun muassa huomioimalla ja turvaamalla asiakkaiden tarpeita vastaavat erilaiset vaihtoehdot päihdehoitomalleihin. Näillä ja muilla hallitusohjelman sosiaali- ja terveydenhuoltoa, lasten ja nuorten palveluja ja erityisesti päihde- ja mielenterveystyön uudistuksilla edistetään terveyttä ja turvataan lasten hyvinvointia ja yksilöllistä kehitystä tilanteessa, jossa samalla mahdollistetaan alkoholielinkeinojen uudenlainen harjoittaminen alkoholilain tarkoitus ja tavoite turvaten.

Julkisen vallan velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Nyt ehdotetulla alkoholilain muutoksella voi olla haitallisia vaikutuksia ihmisten terveyteen, lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä toisaalta mahdollisten lisääntyneiden alkoholista aiheutuvien sairauksien myötä myös sosiaali- ja terveystalouden kuormitukseen ja siten myös sosiaali- ja terveystalouden riittävyyteen. Toisaalta lakiehdotuksella mahdollistettaisiin alkoholielinkeinojen harjoittaminen uudella tavalla ja siten laajennettaisiin osin elinkeinonharjoittamisen oikeudesta nauttiminen nykyistä sääntelyä paremmin.

Hallitus on sitoutunut toimiin, joilla parannetaan sosiaali- ja terveystalouden saatavuutta, mielenterveystalouden saatavuutta ja lasten ja nuorten lyhytpsykiatriapalvelujen yhdenvertaista saatavuutta. Hallitus on hallitusohjelmassaan sitoutunut myös parantamaan mielenterveys- ja päihdeongelmiin liittyvien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saatavuutta ja vaikuttavuutta ja kiinnittämään erityistä huomiota ehkäisevään mielenterveys- ja päihdetyöhön lasten ja nuorten toiminnassa. Näillä toimilla yhdessä nyt ehdotetun muutoksen kanssa voidaan edistää sekä perus- ja ihmisoikeuksien

² Ks. esim. PeVL 11/2015 vp, jossa perustuslakivaliokunta käsitteli taloudellisten tukien leikkaamisten perustuslainmukaisuutta.

Saara Karttunen
Erityisasiantuntija

VN/ 33074/2023

toteutumista, lasten ja nuorten hyvinvointia ja yksilöllistä kehitystä sekä samalla mahdollistaa alkoholielinkeinonharjoittaminen nykyistä vähäisemmin rajoituksin.

Alkoholilain tarkoituksena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa alkoholin käyttäjilleen, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi. Nyt ehdotettu muutos ei ole vastoin alkoholilain tavoitetta ja tarkoitusta. Alkoholilain tavoitteena olisi edelleen alkoholihaittojen vähentäminen ja myös alkoholijuomien toimitukseen edellytettäisiin lupaa – samoin kuin alkoholin vähittäismyyntiin ja anniskeluun. Alkoholijuomia saisi edelleen ostaa vain vähittäismyyntistä tai alkoholiyhtiöstä ja vain laissa säädettyjen myyntiaikojen sisällä. Joissain tapauksissa alkoholijuomien saatavuus voisi joka tapauksessa parantua; esimerkiksi tilanteissa, joissa alkoholijuoman tilaajalla olisi pitkä matka kauppaan tai alkoholiyhtiöön, eikä hän omistaisi autoa, voisi alkoholijuomien toimitusmahdollisuus tosiasiallisesti parantaa hänen kohdallaan alkoholijuomien saatavuutta. Esitys siis mahdollistaisi alkoholijuomien uudenlaisen hankkimisen, kun alkoholijuomia ei tarvitsisi enää hakea ainoastaan vähittäismyyntipaikasta tai alkoholiyhtiöstä vaan sen voisi tilata verkon välityksellä toimitettavaksi ostajan haluamaan sijaintiin. Ehdotetulla muutoksella ei olisi merkittäviä vaikutuksia alkoholin vähittäismyynti- ja anniskelulupajärjestelmään ja ehdotetulla muutoksella pyrittäisiin osaltaan myös parantamaan ja tehostamaan alkoholilain valvontasääntelyä. Edellä kuvatuin perustein ehdotettu muutos on alkoholilain tavoitteen ja tarkoituksen näkökulmasta hyväksyttävä. Edellä esitetyn mukaisesti lakiesitystä voidaan pitää myös perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävänä ja oikeasuhtaisena.

Valvontaviranomaisen koeostot

Lakiehdotuksen mukaan toimivaltaisella viranomaisella olisi oikeus tehdä koeostoja, jos se olisi tarpeellista alkoholijuoman toimitusta koskevan valvontatehtävän hoitamiseksi. Toimivaltaisella viranomaisella olisi myös oikeus hyödyntää täysi-ikäisiä vapaaehtoisia koeostojen suorittamisessa, jos viranomaisella olisi aihetta olettaa, ettei alkoholijuoman toimitusluvan haltija tai sen lukuun toimiva alkoholijuoman toimittaja noudattaisi laissa säädettyjä velvollisuuksiaan alkoholijuomien toimituksessa ja luovutuksessa. Täysi-ikäisten vapaaehtoisten käyttäminen koeostoihin voidaan nähdä perustuslain 124 §:ssä tarkoitettuna julkisen vallan siirtämisenä muulle kuin viranomaiselle. Toisaalta koeoston suorittava vapaaehtoinen suorittaisi ainoastaan alkoholijuoman oston ja vastaanottamisen, eikä osallistuisi viranomaisen suorittamaan valvontaan tai valvontaan liittyvän ratkaisun tekemiseen muulla tavoin.

Nyt ehdotettu muutos on välttämätön tarkoituksenmukaisen ikärajavaivonnan mahdollistamiseksi ehdotetussa alkoholijuoman toimituksessa. Valvovalla viranomaisella on käytännössä hyvin haastavaa valvoa ikärajojen noudattamista kuljetustoiminnassa, ellei viranomaisella olisi mahdollisuutta hyödyntää työssä myös vapaaehtoisia täysi-ikäisiä, mutta mahdollisesti nuorelta vaikuttavia henkilöitä. Mikäli valvonta olisi tehotonta, olisi suuri riski sille, ettei ikärajatarkastuksia noudatettaisi ja alkoholijuomia voisi päätyä myös alaikäisten haltuun. Tällöin viranomaisella olisi hyvin vähän mahdollisuuksia saada tietoa lainvastaisesta toiminnasta tai puuttua siihen, jolloin toiminta voisi jatkua pitkäänkin, ennen kuin viranomainen saisi siitä tiedon. Viranomaisen oman henkilökunnan käyttäminen koeostoihin olisi mahdollista, mutta eri toimijoilla on mahdollista hyvin pienellä vaivalla saada selville, että ostaja valvovan viranomaisen virkahenkilö, mikä vaikeuttaisi valvonnan asianmukaista suorittamista. Valvonnan tehokkuus on hyvin tärkeää varmistaa, jotta voidaan suojella lapsia ja nuoria alkoholin aiheuttamilta haitoilta ja varmistaa alkoholilaisissa tarkoitettujen ikärajojen ja muiden luovutuskieltojen noudattaminen – ja toisaalta puuttua tehokkaasti mahdolliseen lainvastaiseen toimintaan siten, että sitä ei enää jatkossa kyseisen toimijan kohdalla tapahtuisi.

Koeostojen suorittaminen vapaaehtoisen täysi-ikäisen henkilön toimesta ei vaarantaisi perusoikeuksien, oikeusturvan tai hyvän hallinnon oikeusperiaatteiden vaatimuksia. Toimivaltainen viranomainen tai sen

Saara Karttunen
Erityisasiantuntija

VN/ 33074/2023

lukuun toimiva vapaaehtoinen ei voisi koeostoja tehdessään millään tavalla yllyttää elinkeinonharjoittajaa lainvastaiseen tekoon. Eli jos alkoholin toimittaja kieltäytyisi luovuttamasta tuotetta vapaaehtoiselle, joka ei todistaisi ikäänsä tai vaikuttaisi olevan päihtynyt, ei koeostaja saisi yllyttää juoman toimittajaa luovuttamaan sitä hänelle kieltäytymisen jälkeen. Vapaaehtoinen ei myöskään osallistuisi muulla tavoin valvontaan tai valvontapäätöksen tekemiseen, jolloin viranomainen itse suorittaisi harkinnan mahdollisista toimenpiteiden tarpeesta koeoston seurauksena ja tekisi mahdolliset ratkaisut valvonta-asiassa. Toimijan oikeusturvana olisi edelleen laissa säädetty oikeusturvakeinot, eli toimijalla olisi mahdollisuus alkoholilain 81 §:ssä säädetyn mukaisesti hakea päätökseen muutosta valittamalla siitä hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Vapaaehtoisten hyödyntäminen koeostoissa on tarpeellista valvonnan tehokkaan turvaamisen vuoksi ja erityisesti lasten ja nuorten suojelemiseksi. Koeostojen suorittaminen vapaaehtoisen täysi-ikäisen avulla turvaisi yhtäältä perustuslain 20 §:n 3 momentissa säädettyä julkisen vallan velvollisuutta edistää väestön terveyttä, sillä koeostojen avulla viranomaisella olisi mahdollista puuttua lainvastaiseen toimintaan, josta voisi aiheutua vahinkoa lapsille ja nuorille tai myös täysi-ikäisille päihtyneille henkilöille. Toisaalta koeostoilla pyrittäisiin turvaamaan lasten oikeutta hyvinvointiin ja yksilölliseen kasvuun, sillä alkoholijuomien alaikäiselle voisi vaarantaa vakavasti kyseisen lapsen tai nuoren hyvinvointia ja yksilöllistä kasvua.

Valvontamaksu

Vakiintuneen määritelmän mukaan vero on rahasuoritus, joka ei ole korvaus tai vastike julkisen vallan maksuvelvolliselle antamista eduista tai palveluista ja jolle on ominaista valtion menojen rahoittaminen (ks. HE 1/1998 vp). Perustuslain 81 §:n 1 momentin mukaan valtion verosta säädetään lailla, joka sisältää säännökset verovelvollisuuden ja veron suuruuden perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta.

Esityksessä ehdotetaan, että aluehallintovirasto perisi vuotuisen valvontamaksun myös alkoholijuomien toimitusluvanhaltijoilta. Kuten vähittäismyynti- ja anniskeluluvanhaltijoilta perittävät valvontamaksut, myös ehdotettu valvontamaksu olisi luonteeltaan vero. Verovelvollisuuden perusteena olisi alkoholijuomien toimituslupa. Oikeusturvasta säädetään muutoksenhakua koskevassa 80 §:ssä.

Esityksen mukaan aluehallintovirasto perisi myös alkoholijuomien toimitusluvanhaltijoilta vuotuisen valvontamaksun, joka perustuisi luvan voimassaoloon ja jolla olisi tarkoitus yleisesti kattaa alkoholilain noudattamisen valvonnasta aiheutuvia kustannuksia. Valtiosääntöoikeudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna valvontamaksu olisi vero, josta on edellä selostetusti säädetty lailla. Esityksen mukaan alkoholilaissa säädetäisiin velvollisuudesta valvontamaksun suorittamiseen, valvontamaksun suuruuden perusteista ja valvontamaksuvelvollisen oikeusturvasta.

Seuraamusmaksu

Esityksen mukaan alkoholilain 71 §:ssä säädetyn seuraamusmaksun enimmäismäärää nostettaisiin 1000 eurosta 20 000 euroon. Seuraamusmaksun enimmäismäärän korotus olisi näin ollen prosentuaalisesti arvioituna huomattava.

Nyt ehdotettu muutos seuraamusmaksun enimmäismäärän suuruuteen on perusteltu, sillä alkoholijuomat eivät ole tavanomaisia kulutushyödykkeitä, vaan ne aiheuttavat mittavia haittoja. Esimerkiksi vuonna 2020 alkoholin aiheuttamia kuolemia kirjattiin Suomessa 2 209 ja erilaisia muita haittoja on moninkertaisesti. Voimassa olevan lain seuraamusmaksun enimmäismäärä (1000 euroa) ei nykyisellään ole suhteessa siihen, millaisia haittoja alkoholilain noudattamisen laiminlyönnistä voisi mahdollisesti seurata. Alkoholielinkeinonharjoittajia on lukuisia ja eri toimijoiden elinkeinotoiminnan laajuus voi vaihdella suurestikin. Jotta seuraamusmaksulla olisi tosiasiallisesti myös toimintaa ohjaava ns. pelotevaikutus, tulisi seuraamusmaksun määrää arvioida myös suhteessa lainvastaisesti toimivan tekijän taloudelliseen asemaan. Voimassa olevan lain seuraamusmaksun enimmäismäärän ollessa 1000 euroa, voi suurelle

Saara Karttunen
Erityisasiantuntija

VN/ 33074/2023

toimijalle olla kannattavampaa maksaa toiminnan näkökulmasta suhteellisen pieni seuraamusmaksu kuin muuttaa lainvastaista menettelyään. Tämän vuoksi seuraamusmaksun enimmäismäärää on tarkoituksenmukaista korottaa.

Nyt ehdotettu seuraamusmaksun enimmäismäärän suuruus ei myöskään ole poikkeuksellinen suhteessa muussa lainsäädännössä määriteltyjen seuraamusmaksujen suuruuteen. Esimerkiksi finanssivalvonnasta annetun lain (878/2008) mukaan seuraamusmaksun määrä voi olla huomattavasti nyt ehdotettua määrää suurempi, sillä finanssivalvonnasta annetun lain mukaan seuraamusmaksun määrä voi olla oikeushenkilölle jopa kymmenen miljoonaa euroa ja luonnolliselle henkilöllekin jopa 100 000 euroa. Myös kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetussa laissa (566/2022) säädetään, että elinkeinonharjoittajalle määrättävä seuraamusmaksu saa olla enintään kaksi miljoonaa euroa ja luonnolliselle henkilölle määrättävä seuraamusmaksu saa olla enintään 40 000 euroa. Näin ollen nyt ehdotettavaa seuraamusmaksun enimmäismäärän nostoa 1000 eurosta 20 000 euroon ei voida pitää kohtuuttomana tai edes poikkeuksellisenä muutoksena.

Seuraamusmaksun suuruutta arvioitaessa on voimassa olevan alkoholilain mukaisesti otettava huomioon menettelyn laatu, vahingollisuus ja toistuvuus. Ehdotetun muutoksen mukaan seuraamusmaksun suuruutta arvioitaessa tulisi jatkossa ottaa huomioon myös tekijän taloudellinen asema. Seuraamusmaksu voitaisiin myös jatkossa määrätä myös sen alimmais määrää (300 euroa) pienempänä, jos siihen olisi edellä mainitut seikat huomioon ottaen tai menettelyyn liittyvien lieventävien seikkojen vuoksi muutoin perusteltua aihetta. Seuraamusmaksua ei myöskään määrättäisi, jos menettelyä olisi pidettävä vähäisenä tai jos maksun määrääminen olisi menettelyn laatu, toistuvuus, suunnitelmallisuus, omavalvontasuunnitelman noudattaminen ja muut olosuhteet huomioon ottaen kohtuutonta.

Alkoholilainsäädännön avulla pyritään ehkäisemään alkoholista käyttäjilleen muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheutuvia haittoja ja myös esimerkiksi suojelemaan lapsia ja nuoria alkoholin aiheuttamilta erinäisiltä haitoilta. Seuraamusmaksun suuruuden määräytymisessä otetaan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön edellyttämällä tavalla huomioon menettelyn laatu, vahingollisuus, toistuvuus sekä tekijän taloudellinen asema. Seuraamusmaksua koskevaan päätökseen voi myös hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Alkoholilaissa säädetään täsmällisesti ja selkeästi seuraamusmaksua koskevan maksuvelvollisuuden perusteista, maksun suuruuden perusteista, luvanhaltijan oikeusturvasta samoin kuin maksun täytäntöönpanon perusteista. Nyt ehdotettavaa seuraamusmaksun korotusta on siten pidettävä perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla oikeasuhtaisena, ottaen erityisesti huomioon sääntelyn taustalla vaikuttavien oikeushyvien suojelun tarve, seuraamusmaksun suuruutta arvioitaessa huomioitavat seikat sekä tekijälle turvatut oikeussuojakeinot.

Asetuksenantovaltuus

Nyt ehdotettavalla muutoksella 11 §:ään lisättäisiin uutena asetuksenantovaltuus, joka mahdollistaisi tarkempien säännösten antamisen valtioneuvoston asetuksella luvan ja hyväksyntöjen muuttamista koskevaan hakemukseen sekä muutositmoitukseen vaadittavista tiedoista.

Perustuslain 80 §:n mukaan tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia perustuslaissa tai muussa laissa säädetyn valtuuden nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan.

Nyt ehdotettu muutos on välttämätön, koska valtioneuvoston asetuksella on jo voimassa olevan lain nojalla annettu kyseisiä tarkennuksia luvan muuttamista koskevan hakemuksen sisällöstä, vaikka tällaista asetuksenantovaltuutta laissa ei aiemmin ole ollut. Voimassa olevan lain 8 §:n 2 momentissa säädetään asetuksenantovaltuus lupahakemuksen sisällöstä, mutta muutoslupahakemuksen tai muun

Saara Karttunen
Erityisasiantuntija

VN/ 33074/2023

muutosilmoituksen sisältöjen osalta vastaavaa asetuksenantovaltuutta ei siis ole aiemmin ollut, vaikka asetuksella näitä tarkennuksia on annettu. Lakia on siis tarkoituksenmukaista tältä osin korjata ja asetuksenantovaltuuden tarkkarajaisuuden vuoksi on myös tarpeen, että asetuksenantovaltuus sisältää mahdollisuuden antaa tarkempia säännöksiä myös hyväksyntöjen muuttamista koskevaan hakemukseen sekä muutosilmoitukseen vaadittavista tiedoista.

Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy valtion vuoden 2025 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Esityksen mukaisiin uusiin tehtäviin esitetään lisämäärärahoja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle. Esityksellä olisi näin vaikutuksia Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran toimintamenomomentille (mom. 33.02.05).

Voimaantulo

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025. Voimaantuloa ehdotetaan kuitenkin porrastettavaksi siten, että suurin osa toimitusta koskevista pykälistä tulisi voimaan viisi kuukautta lain voimaantulon jälkeen.

Viimeisin versio esityksestä ilmoitettiin teknisiä määräyksiä koskevan direktiivin³ mukaisesti 18.9.2024, ja ilmoitusta koskeva odotusaika päättyy 19.12.2024. Odotusaika kuitenkin pitenee kolmella kuukaudella, jos komissio tai jokin EU:n jäsenvaltio antaa esityksestä odotusaikana yksityiskohtaisen lausunnon. Lakiehdotusta ei saa hyväksyä ennen kuin odotusaika on päättynyt.

³ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2015/1535 teknisiä määräyksiä ja tietoyhteiskunnan palveluja koskevia määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä